

Academic Focus
มิถุนายน 2565

ปุ๋ยสั่งตัดแก้ปัญหาปุ๋ยเคมีแพง

สารบัญ	บทนำ
บทนำ	1
สถานการณ์ปุ๋ย	2
สาเหตุปุ๋ยเคมีแพง	4
แนวทางแก้ไขปัญหาปุ๋ยเคมีแพง	5
ปุ๋ยสั่งตัดแก้ปัญหาปุ๋ยเคมีแพง	7
บทสรุปและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม	8
บรรณานุกรม	10

ภาคการเกษตรของไทยมีแนวโน้มในการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชสูงขึ้น โดยสังเกตได้จากปริมาณและมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมีสูตรสำคัญเพิ่มขึ้นจำนวนมากทุกปี ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรตระหนักและช่วยเหลือเกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิต ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้มอบหมายให้หน่วยที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการและเร่งขับเคลื่อน “โครงการสนับสนุนการผลิตหรือจัดหาปุ๋ยสั่งตัดผ่านสถาบันเกษตรกร” ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2561 เพื่อเป็นกลไกที่จะช่วยปฏิรูปการใช้ปุ๋ยของเกษตรกร โดยให้ความสำคัญกับการใช้ปุ๋ยสูตรที่มีธาตุอาหารพืชเหมาะสม ตามค่าการวิเคราะห์ดินในแต่ละพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยที่ส่งผลต่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิตที่จะได้รับแล้ว ที่สำคัญยังสามารถลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกรได้ค่อนข้างมาก และส่งผลต่อการช่วยเพิ่มรายได้ของเกษตรกรในที่สุด (ขุนเกษตรฯ, 2562, น. 8) โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่ปุ๋ยเคมีปรับราคาสูงขึ้นและมีแนวโน้มจะสูงมากขึ้นต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตการเกษตรสูงเพิ่มขึ้น เกษตรกรสูญเสียรายได้จากต้นทุนที่สูงขึ้นและผลผลิตที่ลดลง ด้วยเหตุนี้ แนวทางการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเพื่อลดต้นทุนการผลิตจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาปุ๋ยเคมีแพง และควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนต่อไป

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
<http://www.parliament.go.th/library>

สถานการณ์ปุ๋ย

ในปี 2564 ราคาปุ๋ยเคมีในตลาดโลกได้ปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้ราคาปุ๋ยในไทยปรับตัวสูงตาม และเมื่อเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน รัสเซียได้ระงับการส่งออกปุ๋ยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2565 เป็นต้นมา ส่งผลให้ราคาปุ๋ยในไทยปรับตัวสูงมากยิ่งขึ้น นำไปสู่ปัญหาปุ๋ยเคมีแพง

ตารางที่ 1 ราคาปุ๋ยเคมีสูตรที่สำคัญ ณ ระดับขายส่งกรุงเทพฯ ปี 2560-2565

หน่วย : บาท/ตัน

สูตรปุ๋ย	2560 (เฉลี่ย)	2561 (เฉลี่ย)	2562 (เฉลี่ย)	2563 (เฉลี่ย)	2564 (เฉลี่ย)	2565 (ม.ค.)	2565 (ก.พ.)	2565 (มี.ค.)	2565 (เม.ย.)
21-0-0	6,658	6,472	6,506	6,461	8,390	15,650	15,650	16,400	16,750
46-0-0	10,205	10,764	11,071	10,117	15,386	26,000	25,000	28,000	32,250
16-20-0	11,950	12,131	11,950	11,714	13,569	17,433	17,433	18,250	24,500
16-16-8	12,839	12,828	12,756	12,453	14,500	19,000	19,000	19,800	23,750
15-15-15	16,125	15,831	15,331	15,097	16,536	20,967	20,350	22,900	27,250
13-13-21	16,621	16,882	15,913	16,063	18,636	19,500	22,500	19,500	-

หมายเหตุ: ข้อมูลปัจจัยการผลิตจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สืบค้นจาก <https://www.oae.go.th/view/1/ปัจจัยการผลิต/TH-TH>

ตารางที่ 2 ราคาปุ๋ยเคมีสูตรที่สำคัญ ณ ระดับขายปลีกท้องถิ่น ปี 2560-2565

หน่วย : บาท/ตัน

สูตรปุ๋ย	2560	2561	2562	2563	2564	2565 (ม.ค.)	2565 (ก.พ.)	2565 (มี.ค.)	2565 (เม.ย.)
21-0-0	8,255	8,377	8,040	7,862	8,666	12,480	13,442	13,233	14,738
46-0-0	11,313	11,872	12,276	11,486	13,541	21,210	22,100	22,165	25,737
16-20-0	13,338	13,299	13,104	12,815	13,246	15,865	16,087	15,967	17,685
16-16-8	14,035	13,942	13,780	13,431	13,676	15,875	16,504	16,630	17,470
15-15-15	16,975	17,010	16,755	16,214	16,220	19,985	20,502	21,202	24,288
13-13-21	18,331	18,428	18,454	18,020	18,097	21,508	22,124	22,472	24,376

หมายเหตุ: ข้อมูลปัจจัยการผลิตจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สืบค้นจาก <https://www.oae.go.th/view/1/ปัจจัยการผลิต/TH-TH>

ปัจจุบันปุ๋ยเคมีปรับราคาสูงขึ้นมาก โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีสูตร 21-0-0 ที่เรียกกันว่าปุ๋ยไนโตรเจน หรือปุ๋ยยูเรียได้เพิ่มขึ้นสูงมาก ซึ่งในปี 2563 ราคาขายส่งกรุงเทพฯ เฉลี่ยอยู่ที่ 6,658 บาทต่อตัน แต่ในเดือนเมษายน ปี 2565 ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 251 เป็น 16,750 บาทต่อตัน รวมถึงราคาปุ๋ยขายปลีกท้องถิ่นได้เพิ่มขึ้นเกือบสองเท่าตัว ซึ่งในปี 2563 เฉลี่ยอยู่ที่ 7,862 บาทต่อตัน แต่ในเดือนเมษายน ปี 2565 เพิ่มขึ้นร้อยละ 187 เป็น 14,738 บาทต่อตัน

ปุ๋ยเคมีถือเป็นต้นทุนสำคัญในการเพาะปลูกพืช จากข้อมูลปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกรจาก 5 พืชเศรษฐกิจหลักของประเทศ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า พืชที่ใช้ปุ๋ยเคมีมากคือ ปาล์มน้ำมัน ใช้ปุ๋ยเคมี 120 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาเป็น ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวเปลือก ใช้ปุ๋ยเคมี 76 63 41 และ 30-49 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ ราคาปุ๋ยเคมีที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลทำให้ต้นทุนปุ๋ยเคมีของเกษตรกรในปี 2565 ปรับเพิ่มขึ้นกว่า 92% จากปี 2564 และหากคิดเป็นต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจะพบว่า พืชที่ต้นทุนปุ๋ยเคมีเพิ่มมากที่สุดคือ ปาล์มน้ำมัน คาดว่าจะเพิ่มขึ้น 1,495 บาทต่อไร่ (จาก 1,625 บาทต่อไร่ในปี 2564 เป็น 3,120 บาทต่อไร่ในปี 2565) รองลงมา ได้แก่ ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวเปลือก โดยต้นทุนปุ๋ยเคมีในปี 2565 จะเพิ่มขึ้นจากปี 2564 เท่ากับ 947 785 511 และ 492 บาทต่อไร่ ตามลำดับ นับเป็นต้นทุนที่จะส่งผลกระทบต่อรายได้สุทธิของเกษตรกรให้ลดลงได้ (ttb analytics คาดรายได้เกษตรกร 5 พืชเศรษฐกิจ ปี 2565 โต 16.1%, 2565)

ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้รายงานว่ ปุ๋ยเป็นสัดส่วนโดยเฉลี่ยร้อยละ 15 ของค่าใช้จ่ายของสินค้าเกษตรทั้งหมดของไทย จากราคาปุ๋ยที่ปรับตัวสูงขึ้นมาก ประเมินค่าใช้จ่ายรวมที่เกษตรกรไทยต้องจ่ายค่าปุ๋ยเพิ่มปีนี้จะตกประมาณที่ 1.1 แสนล้านบาท ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดจากใช้ปุ๋ยมาก และจากราคาที่ปรับตัวสูงขึ้นใน 5 อันดับแรก ได้แก่ ข้าว คาดมีค่าใช้จ่ายปุ๋ยเพิ่มขึ้น 69,000 ล้านบาท ตามด้วย อ้อย 44,000 ล้านบาท ยางพารา 29,000 ล้านบาท ปาล์มน้ำมัน 36,000 ล้านบาท และข้าวโพด 18,000 ล้านบาท ที่เหลือเป็นพืชอื่น ๆ เช่น มันสำปะหลัง ผัก ผลไม้ และสินค้าเกษตรอื่น ๆ (รัสเซียดันปุ๋ยโลกพุ่ง 200% เกษตรกรควักเพิ่มแสนล้าน ข้าว-อ้อย-ยางกระอัก, 2565, น. 11)

แม่ปุ๋ยเคมีที่เป็นหลักสำคัญ 3 ตัว ได้แก่ แม่ปุ๋ยไนโตรเจน แม่ปุ๋ยโพแทสเซียม และแม่ปุ๋ยฟอสฟอรัส ทั้งนี้ แม่ปุ๋ยไนโตรเจน มีสัดส่วนนำเข้าร้อยละ 43.8 หรือปีละ 2.5 ล้านตัน มูลค่า 20,000 ล้านบาท ขณะที่แม่ปุ๋ยโพแทสเซียม สัดส่วนนำเข้าร้อยละ 12 หรือปีละ 700,000 ตัน มูลค่ากว่า 7,000 ล้านบาท ส่วนแม่ปุ๋ยฟอสฟอรัส ไทยผลิตใช้ได้บ้าง จึงนำเข้าเพียงร้อยละ 0.1 หรือปีละ 5,000 ตัน มูลค่ากว่า 50 ล้านบาท (วุฒิ สรา, 2565, น. 9)

สาเหตุปุ๋ยเคมีแพง

1. ในช่วงปี 2563-2564 ราคาปุ๋ยเคมีมีการปรับขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ 1) สภาพอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ทำให้มีความต้องการใช้ปุ๋ยมากขึ้น 2) ราคาผลผลิตทางการเกษตรในตลาดโลกมีแนวโน้มสูงขึ้น 3) การกำหนดนโยบายความมั่นคงทางด้านอาหารของแต่ละประเทศ 4) นโยบายการชะลอการส่งออกปุ๋ยเคมีของประเทศจีน ซึ่งเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ ตั้งแต่กลางปี 2564 5) วิกฤตราคาพลังงานน้ำมัน ส่งผลให้ราคาก๊าซธรรมชาติสูงขึ้น ซึ่งส่งผลต่อต้นทุนการผลิตปุ๋ยไนโตรเจน 6) วิกฤตการขนส่ง (Logistic) ระหว่างประเทศส่งผลให้ค่าขนส่งสินค้าทางเรืออยู่ในระดับราคาสูง และ 7) ความผันผวนของค่าเงินในตลาดโลก (สมาคมการค้าปุ๋ยและธุรกิจการเกษตรไทย, ม.ป.ป.)

2. ราคาปุ๋ยเคมีปรับสูงมากขึ้นหลังเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน ในเดือนมีนาคม 2565 โดยสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า ได้ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่ปุ๋ยเคมีแพงเพราะได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน โดยสาเหตุที่ราคาปุ๋ยสูงขึ้นมาจากก๊าซธรรมชาติซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยไนโตรเจนมีราคาสูงขึ้น ส่งผลให้ราคาปุ๋ยไนโตรเจนสูงขึ้น และรัสเซียผู้ส่งออกปุ๋ยเคมีอันดับหนึ่งของโลกได้จำกัดการส่งออกปุ๋ยไนโตรเจน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2564 เพื่อควบคุมเงินเฟ้อ และป้องกันการขาดแคลนปุ๋ยในประเทศ จากนั้นเดือนมีนาคม 2565 หลังเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน รัสเซียระงับการส่งออกปุ๋ย รวมทั้งจีนส่งออกปุ๋ยน้อยลง จึงส่งผลให้ราคาปุ๋ยทั่วโลกรวมทั้งไทยปรับตัวสูงขึ้น และยังทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารสูงเพิ่มขึ้น (เปิด 3 แผนแก้ปุ๋ยราคาแพง, 2565, น. 8) ทั้งนี้ เมื่อปลายปี 2564 ก่อนสงครามรัสเซีย-ยูเครน รัสเซียได้จำกัดโควตาการส่งออกปุ๋ย เพื่อให้ปุ๋ยเพียงพอใช้ในประเทศและไม่ให้เกษตรกรเดือดร้อนจากราคาปุ๋ย ส่งผลให้ราคาปุ๋ยยูเรียในตลาดโลกปรับเพิ่มขึ้นร้อยละ 60-70 และราคาไดแอมโมเนียมฟอสเฟตเพิ่มขึ้นร้อยละ 20-25 และเมื่อต้นเดือนมีนาคม 2565 หลังสงครามเกิดขึ้น รัสเซียได้ห้ามส่งออกปุ๋ยไปตลาดโลก โดยเฉพาะการส่งออกไปยัง 48 ประเทศที่ถูกระบุไม่เป็นมิตรกับรัสเซีย ทำให้ราคาปุ๋ยทั่วโลกปรับขึ้นอีกทันที จากรัสเซียเป็นผู้ผลิตและส่งออกปุ๋ยอันดับต้น ๆ ของโลก ขณะเดียวกันยูเครนก็ห้ามส่งออกปุ๋ยเพื่อเก็บไว้ทำการเกษตรในประเทศ ที่ถูกระงับการส่งออกของยูเครนจะเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงพฤษภาคมของทุกปี ส่วนจีนก็ส่งออกปุ๋ยลดลงเพื่อเก็บไว้ใช้ในประเทศ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้ปุ๋ยในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น โดยในเดือนเมษายน 2565 ราคาปุ๋ยยูเรีย และราคาไดแอมโมเนียมฟอสเฟต เพิ่มจาก 400 ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน และ 500 ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน เพิ่มเป็น 1,200 ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน และ 1,300 ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน ตามลำดับหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 160-200 (รัสเซียดันปุ๋ยโลกพุ่ง 200% เกษตรกรควักเพิ่มแสนล้าน ข้าว-อ้อย-ยางกระอัก, 2565, น. 11) การที่นานาชาติคิดว่าบาตรรัสเซียและเบลารุส ส่งผลให้ราคาปุ๋ยทั่วโลกทะยานขึ้นสูงสุดเป็นประวัติการณ์ เพราะทั้ง 2 ประเทศเป็นแหล่งผลิตและส่งออกรายใหญ่ของโลก ในเดือนมีนาคม 2565 ดัชนีราคาปุ๋ยจาก Green Markets North America Fertilizer Price Index เพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 10 สูงสุดเป็นประวัติการณ์หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 40 จากเดือนกุมภาพันธ์ 2565 นอกจากนี้ ข้อมูลจาก CRU บริษัทที่ปรึกษาด้านสินค้าโภคภัณฑ์ของอังกฤษ ระบุว่า ราคาแม่ปุ๋ยสำคัญ เช่น แอมโมเนีย ไนโตรเจน โปแตช ยูเรีย ฟอสเฟต ซัลเฟต และไนเตรท เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 30 จากช่วงต้นปี 2565 สูงสุดนับจากช่วงวิกฤตการเงินในปี 2551

ขณะที่อยู่ที่ยูเรียมอยู่ที่ต้นละ 880 ดอลลาร์สหรัฐ สูงสุดในรอบ 34 ปี เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 60 จากต้นละ 182 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2564 (พาณิชย์ปล่อยผีปุ๋ยขึ้นราคา!, 2565, น. 8)

แนวทางแก้ไขปัญหาปุ๋ยเคมีแพง

เนื่องจากไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรสำคัญของโลก ราคาปุ๋ยที่เพิ่มขึ้นยังส่งผลกระทบต่อทางอ้อมต่อภาวะเงินเฟ้อของไทย ทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหปุ๋ยเคมีแพง โดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กำกับและสั่งการให้มีการแก้ไขปัญหปุ๋ยอย่างเร่งด่วน ซึ่งได้สั่งการให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงพาณิชย์ สสำรวจปริมาณปุ๋ยที่มีอยู่ในสต็อกและการจัดหาปุ๋ยเพิ่มเติมให้เพียงพอ และเร่งประสานงานกับภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจนำเข้าเพื่อหาหนทางนำเข้าปุ๋ยเคมีเพิ่มเติมให้ได้มากที่สุด และราคาปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในประเทศต้องเป็นราคาที่เกษตรกรสามารถรับภาระได้ ดังนั้นแนวทางที่เป็นไปได้ คือรัฐบาลจะหาแหล่งสินเชื่อให้กับเกษตรกรรายย่อย โดยให้เกษตรกรรับผิดชอบตามราคาจริงที่ยอมรับได้ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้บริการและผู้รับบริการ หรือสร้างความเดือดร้อนจนเกินไปนัก ทั้งนี้ ในการดำเนินงานจะต้องไม่เปิดโอกาสให้มีบุคคล หรือกลุ่มใดเข้ามาหาผลประโยชน์ หรือนำเข้าปุ๋ยที่ไม่มีคุณภาพ นอกจากนี้ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมีแบบ “ปุ๋ยสั่งตัด” เพื่อลดความสิ้นเปลืองแก้ปัญหปุ๋ยเคมีราคาแพง และส่งเสริมการทำ “เกษตรปลอดภัย” เพื่อเตรียมเปลี่ยนผ่านไปสู่ “เกษตรอินทรีย์” ในอนาคต จึงต้องเร่งวิจัยพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์ที่มีคุณภาพมาใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี และสร้างผลผลิตที่เป็นเกษตรอินทรีย์ให้ได้มากที่สุดในอนาคต ตรงความต้องการตลาดโลกที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพ (ปุ๋ยเคมีแพงเวอร์...รัฐบาลแก้อย่างไร?, 2565, น. 6)

กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ได้ประชุมร่วมกับ 3 สมาคม ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและนำเข้าปุ๋ยเคมี ประกอบด้วย สมาคมการค้าปุ๋ยและธุรกิจการเกษตรไทย สมาคมการค้าผู้ผลิตปุ๋ยไทย และสมาคมคนไทยธุรกิจเกษตร เพื่อหารือถึงสถานการณ์ปุ๋ยเคมีและการปรับขึ้นราคาปุ๋ยเคมีตามต้นทุนวัตถุดิบที่สูงขึ้น โดยกรมการค้าภายในได้ขอให้ผู้ประกอบการส่งต้นทุนราคาปุ๋ยเคมีและสินค้าคงคลังมาให้พิจารณา ซึ่งจะพิจารณาตามต้นทุนที่แท้จริง และจะอนุญาตให้ปรับขึ้นราคาตามต้นทุนเท่านั้น ไม่ได้อนุญาตให้ปรับขึ้นเท่ากันหมดทุกราย และทุกสูตรปุ๋ยเคมี เพราะผู้ประกอบการแต่ละรายและปุ๋ยเคมีแต่ละชนิดมีต้นทุนไม่เท่ากัน และไม่อนุญาตให้ปรับขึ้นราคาสำหรับสินค้าคงคลังที่มีต้นทุนต่ำกว่าเหลืออยู่ อีกทั้ง การปรับขึ้นราคาปุ๋ยเคมีต้องไม่เป็นภาระกับเกษตรกรมากเกินไป ขณะที่ผู้ประกอบการยังประกอบธุรกิจต่อไปได้ ซึ่งทุกอย่างจะต้องสมเหตุสมผล เพราะหากไม่ให้ขึ้นราคาจะมีปัญหาปุ๋ยเคมีขาดแคลนตามมา นอกจากนี้ กรมการค้าภายในยังขอความร่วมมือให้ทั้ง 3 สมาคม ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและนำเข้าปุ๋ยเคมี ช่วยดูแลสมาชิก หากพบว่าผู้ประกอบการรายใดกักตุนฉวยโอกาสปรับขึ้นราคา ขอให้ตัดสิทธิ์ไม่ให้เป็นผู้จัดจำหน่ายอีก และกรมการค้าภายในจะดำเนินคดีตามกฎหมายถึงที่สุดทุกราย (พาณิชย์ปล่อยผีปุ๋ยขึ้นราคา!, 2565, น. 8)

การกำหนดสินค้าประเภทปุ๋ยในปัจจุบัน

1) ปุ๋ยเป็นสินค้าควบคุม ตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2564 เรื่อง การกำหนดสินค้าและบริการควบคุม ได้กำหนดให้ “ปุ๋ย” หมวดปัจจัยทางการเกษตร เป็นสินค้าควบคุมต่อไป เพื่อดูแลป้องกันการกำหนดราคาซื้อ ราคาจำหน่ายหรือการกำหนดเงื่อนไข และวิธีปฏิบัติทางการค้าอันไม่เป็นธรรม ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2564

2) ผู้ประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีมีหน้าที่ต้องแจ้งราคา ปริมาณ สถานที่เก็บ และรายละเอียดเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี ตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ฉบับที่ 35 พ.ศ. 2564 เรื่อง การแจ้งราคา ปริมาณ สถานที่เก็บ และรายละเอียดเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี ได้กำหนดมาตรการให้ผู้ประกอบธุรกิจแจ้งราคา ปริมาณ สถานที่เก็บ และรายละเอียดเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี (ไม่หมายความรวมถึงปุ๋ยชนิดน้ำ) เพื่อให้ราคาเป็นธรรมและเหมาะสมกับคุณภาพ มาตรฐาน และมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการในราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะเกษตรกร ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2564

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าได้เสนอการแก้ไขปัญหาปุ๋ยเคมีแพง ดังนี้ (เปิด 3 แผน แก้ปัญหาปุ๋ยราคาแพง, 2565, น. 8)

ระยะสั้น ควรส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ ในสัดส่วนที่เหมาะสม และใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทนให้มากขึ้น และควรกระจายแหล่งนำเข้า โดยอาจนำเข้าจากอาเซียนมากขึ้น และหาแหล่งนำเข้าแม่ปุ๋ยแหล่งใหม่เพิ่มเติม เช่น ตุรกี (แม่ปุ๋ยไนโตรเจน) และบราซิล (แม่ปุ๋ยโปแตสเซียม)

ระยะกลาง ควรส่งเสริมการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในประเทศให้มากขึ้น และใช้วัสดุอินทรีย์เหลือทิ้งจากวัฏดุติบการเกษตรมาทำปุ๋ย

ระยะยาว ควรส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กำหนดเป้าหมายการผลิตและการใช้ในประเทศเพิ่มขึ้น ส่งเสริมตลาดสินค้าอินทรีย์ สร้างความโปร่งใสด้านข้อมูลให้ตลาดปุ๋ยภายในประเทศ เก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการใช้กับปริมาณปุ๋ยภายในประเทศ โดยอาจมีการแจ้งเตือนสต็อกล่วงหน้า เพื่อให้แน่ใจว่าไม่เกิดการกักตุนหรือปรับเพิ่มราคา

ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาปุ๋ยเคมีแพง ด้วยแนวทางส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต ประกอบด้วย ปุ๋ยสั่งตัด ปุ๋ยรายแปลง ปุ๋ยเฉพาะพื้นที่ โดยหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับความสนใจและการตอบรับจากนักวิชาการด้านการเกษตรอย่างมาก เพราะเป็นแนวทางแก้ปัญหาปุ๋ยเคมีแพงในระยะยาวอย่างยั่งยืนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ปุ๋ยสั่งตัดแก้ปัญหาปุ๋ยเคมีแพง

แต่เดิมการให้คำแนะนำการใช้ปุ๋ยของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นการแนะนำตามสภาพดินโดยใช้สีดินหรือเนื้อดินเป็นเกณฑ์ เนื่องจากข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับดินมีจำกัด เกษตรกรหรือเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรมีข้อมูลเพียงสีดินหรือสัมผัสเนื้อดินเพื่อจำแนกความแตกต่างของดินว่าเป็นดินเหนียว ดินร่วน หรือดินร่วนปนทราย สีของดินเป็นสีแดง สีน้ำตาล หรือสีดำ เป็นต้น ต่อมาในปี 2548 กรมวิชาการเกษตร มีการรวบรวมผลการวิจัยทางด้านดินและปุ๋ยแล้วกำหนดแนวทางการใช้ปุ๋ยกับพืชเศรษฐกิจเป็นแนวทางการให้คำแนะนำโดยใช้ผลการวิเคราะห์ธาตุอาหารหลักในดิน ได้แก่ ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินซึ่งจะสะท้อนปริมาณไนโตรเจนในดิน ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์และปริมาณโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ต่อพืช 3 กลุ่ม คือ พืชไร่ (ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย และถั่ว) ไม้ผล (ทุเรียน ลำไย มังคุด เงาะ มะม่วง ส้ม ลิ้นจี่ สับปะรด และมะพร้าว) ผักและพืชอื่น ๆ ออกเป็นเอกสารเผยแพร่เพื่อใช้เป็นคำแนะนำการใช้ปุ๋ยในยุคนั้น ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีการวิเคราะห์ดินทางเคมีที่สะดวก รวดเร็ว เกษตรกรสามารถส่งตัวอย่างดินของตนไปทำการวิเคราะห์ทางเคมีได้ทั้งที่หน่วยงานราชการ และภาคเอกชน นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยังได้พัฒนาชุดทดสอบ เอ็น พี เค ในดินแบบรวดเร็วเป็นทางเลือกให้กับเกษตรกรในการวิเคราะห์ดินด้วยตนเอง ได้ทราบผลการวิเคราะห์ภายใน 1 ชั่วโมง แต่ผลการวิเคราะห์แบบรวดเร็วจะมีความละเอียดน้อยกว่าการวิเคราะห์จากห้องปฏิบัติการมาตรฐาน (อรรถศิษฐ์ วงศ์มณีโรจน์. 2557, น. 48-49) จึงเข้าสู่แนวทางในการจัดการดินและปุ๋ยในยุคปัจจุบันที่ทันสมัยมากขึ้น คือการแนะนำให้ใช้สูตรปุ๋ยและปริมาณปุ๋ยเฉพาะพื้นที่นั้น ๆ ที่ได้มีการวิเคราะห์ดินมาแล้ว วิธีการแบบนี้ เรียกว่า ปุ๋ยรายแปลง หรือ ปุ๋ยสั่งตัด และนิยมใช้กับปุ๋ยเคมี เพราะกำหนดสูตรปุ๋ยได้แม่นยำตรงตามการคำนวณการใช้ปุ๋ยได้ดี ในปี 2561 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการและเร่งขับเคลื่อน “โครงการสนับสนุนการผลิตหรือจัดหาปุ๋ยสั่งตัดผ่านสถาบันเกษตรกร” เพื่อเป็นกลไกที่จะช่วยปฏิรูปการใช้ปุ๋ยของเกษตรกร โดยให้ความสำคัญกับการใช้ปุ๋ยสูตรที่มีธาตุอาหารพืชเหมาะสม ตามค่าการวิเคราะห์ดินในแต่ละพื้นที่ (ขุนเกษตรฯ, 2562, น. 8)

ปัจจุบันเกษตรกรส่วนมากพยายามลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทน แต่ถ้าเกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีน้อยเกินไปผลผลิตที่ได้จะลดลงไปด้วย ดังนั้น เกษตรกรจึงควรรู้จักทรัพยากรดินและการเลือกใส่ปุ๋ยอย่างเหมาะสมทั้งชนิดและปริมาณ เพื่อเพิ่มผลตอบแทนจากการผลิตและป้องกันปัญหาดินเสื่อมโทรม เนื่องจากลักษณะดินในการเพาะปลูกพืชมีมากมายหลายร้อยชนิดดิน แต่ละชนิดดินมีศักยภาพในการให้ผลผลิตพืชแตกต่างกัน การใช้ปุ๋ยเคมีสั่งตัดจึงเป็นการใช้ความรู้ในทรัพยากรดินและการใส่ปุ๋ยอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า ด้วยการนำข้อมูลชุดดิน พืชที่เพาะปลูก การจัดการดิน รวมทั้งผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ มาคำนวณในคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมการปลูกพืชที่สลับซับซ้อน แต่ทำให้ง่ายสำหรับเกษตรกรที่จะนำไปใช้ ซึ่งเกษตรกรจะได้คำแนะนำการจัดการดินและการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้องตรงความต้องการใช้ในปริมาณที่เพียงพอ ลดความเสี่ยงและประหยัดต้นทุนการผลิต (ทัศนีย์ อัดตะนันท์ และรุ่งโรจน์ พิทักษ์ด้านธรรม, ม.ป.ป.)

หลักการสำคัญของปุ๋ยสั่งตัดเพื่อช่วยให้การใช้ปุ๋ยเคมีมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตรวจสอบข้อมูลชุดดิน 2) การเก็บตัวอย่างดินและการตรวจสอบธาตุอาหารพืชในดิน และ 3) การใช้คำแนะนำปุ๋ยสั่งตัดโดยใช้คู่มือหรือโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งทุกขั้นตอนเกษตรกรสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง จากผลการทดลองโครงการบูรณาการเพื่อลดต้นทุนการปลูกข้าวในเขตชลประทานภาคกลางที่ใช้ปุ๋ยเคมีสั่งตัด โดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และหน่วยงานอีกหลายแห่งพบว่า ชาวนาใส่ปุ๋ย เอ็น และ พี ในปริมาณมากเกินไปกว่าความต้องการของต้นข้าว และละเลยการใส่ปุ๋ยเคมี แต่เมื่อเกษตรกรทดลองใช้ปุ๋ยเคมีสั่งตัด ทำให้ได้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7 ขณะที่ต้นทุนค่าปุ๋ยเคมีลดลง 241 บาท ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชลดลง 178 บาท รวมต้นทุนการปลูกข้าวลดลง 510 บาทต่อไร่ต่อฤดูปลูก ถ้าชาวนาภาคกลางในพื้นที่ 10 ล้านไร่ (ปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง) ได้ใช้ปุ๋ยเคมีสั่งตัด จะทำให้ต้นทุนการปลูกข้าวลดลงประมาณ 10,000 ล้านบาทต่อปี ส่วนชาวไร่ข้าวโพดจะได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 35 และผลตอบแทนสูงขึ้นอีกร้อยละ 41 เมื่อใช้ปุ๋ยเคมีแบบสั่งตัด (ทัศนีย์ อุตตะนันท์ และ รุ่งโรจน์ พิทักษ์ด้านธรรม, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาหลายฉบับ พบว่าการใช้ปุ๋ยสั่งตัด หรือปุ๋ยที่ผสมเองให้มีธาตุอาหารตรงกับความต้องการ จะช่วยเพิ่มผลผลิตต่อไร่และลดต้นทุนลง เพราะข้าวได้สารอาหารที่ต้องการและไม่เสียปุ๋ยส่วนเกินที่ไม่จำเป็น ทำให้พืชทนทานกับโรคและแมลงได้มากขึ้น ซึ่งช่วยลดต้นทุนการใช้สารเคมีกำจัดโรคและแมลงได้อีก

สรุปได้ว่า การใช้ปุ๋ยเคมีแบบปุ๋ยสั่งตัดให้ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการดินและปุ๋ยเฉพาะพื้นที่หรือแปลงเพาะปลูก เพื่อให้เกิดการใช้ปุ๋ยเคมีได้ถูกต้องตรงความต้องการและใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่เพียงพอ สามารถลดความเสี่ยง ประหยัดต้นทุนการผลิต และแก้ปัญหาปุ๋ยเคมีแพงในระยะยาวอย่างยั่งยืน

บทสรุปและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ปุ๋ยเคมีนับเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของการปลูกพืชเกษตรไทย ซึ่งมีความต้องการใช้ปุ๋ยตามปริมาณการเพาะปลูกพืชเป็นหลัก ประเทศไทยมีสถานะเป็นประเทศที่ต้องนำเข้าปุ๋ยเคมีเกือบทั้งหมดและมีแนวโน้มว่าจะมีปริมาณการนำเข้าที่เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งราว 2 ใน 3 เป็นการนำเข้าแม่ปุ๋ย และอีก 1 ใน 3 เป็นการนำเข้าปุ๋ยเคมีที่ผสมแล้ว ขณะเดียวกันปุ๋ยที่นำเข้าได้ปรับราคาสูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่ปัญหาปุ๋ยเคมีแพง เมื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาปุ๋ยเคมีแพง สามารถสรุปได้เป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1) การแก้ไขปัญหาแบบทางตรง ประกอบด้วย การควบคุมราคาและการจำหน่ายปุ๋ยของกระทรวงพาณิชย์ โดยใช้กฎระเบียบมากำหนดควบคุม ใช้กลไกทางการตลาดเพื่อรักษาสภาพเศรษฐกิจ และใช้ความร่วมมือของผู้ประกอบต่าง ๆ ในการบริหารสินค้าปุ๋ยเคมีในตลาด รวมถึงการหาแหล่งผลิตปุ๋ยเคมีในต่างประเทศเพิ่มเติม เพื่อป้องกันปัญหาปุ๋ยเคมีขาดแคลน ล้วนส่งผลทางบวกในทางเศรษฐกิจ บรรเทาปัญหาปุ๋ยเคมีแพงโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้บริการและผู้รับบริการ รวมทั้งสามารถควบคุมปัญหาไม่ให้ขยายตัวรวดเร็วจนสร้างความเดือดร้อนแก่เกษตรกรและผู้บริโภคมากเกินไป เพื่อให้เกษตรกรและผู้บริโภคได้มีเวลาปรับตัวกับปัญหาปุ๋ยเคมีแพงที่จะเกิดอย่างต่อเนื่องต่อไป ซึ่งคาดว่าปุ๋ยเคมีจะปรับราคาสูงขึ้นตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน

2) การแก้ไขปัญหาแบบทางอ้อม ประกอบด้วยแผนการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เช่น ปรับสัดส่วนการใช้ปุ๋ย โดยเปลี่ยนจากปุ๋ยเคมีมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการเพาะปลูกมากขึ้น และแนวทางการช่วยเหลือด้านต้นทุนการผลิตของภาครัฐ เช่น ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยสั่งตัด ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ดินและพืชที่ปลูกแล้วผสมแม่ปุ๋ยให้ตรงกับสภาพดินและความต้องการของพืชอย่างเหมาะสมพอดี เพื่อส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยลดต้นทุนการใช้ปุ๋ยเคมีและต้นทุนการผลิต รวมถึงเป็นการเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ให้สูงขึ้นด้วยนั้น มีข้อควรคำนึงที่สำคัญ คือ การนำไปปฏิบัติจริงในการส่งเสริมเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรยอมรับในนวัตกรรมปุ๋ยสั่งตัดมิใช่เรื่องง่าย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมเผยแพร่อย่างเข้มข้น และต่อเนื่องต่อไป เพราะว่าแนวทางการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเหมาะสมคุ้มค่าเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ให้สูงขึ้น จะเป็นกุญแจสำคัญที่จะสนับสนุนให้ภาคเกษตรไทยมีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตและสร้างรายได้ในภาคเกษตรเพิ่มขึ้น ซึ่งจะสามารถรับมือกับความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรได้ รวมถึงแก้ไขปัญหาปุ๋ยเคมีแพงได้เช่นกัน

การควบคุมราคาและการจำหน่ายปุ๋ยเคมีโดยใช้กฎระเบียบมากำหนด แล้วใช้กลไกทางการตลาดเพื่อรักษาสภาพเศรษฐกิจ สามารถบรรเทาปัญหาปุ๋ยเคมีแพงโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อเกษตรกรมากเกินไป ส่วนแนวทางการลดการใช้ปุ๋ยเคมีด้วยการใช้ปุ๋ยสั่งตัดและมาตรการลดต้นทุนการผลิต สามารถลดความเสี่ยงเปลี่ยนแปลงรายได้ให้เกษตรกร และแก้ปัญหาปุ๋ยเคมีแพงในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน

จัดทำโดย

นายวิริยะ คล้ายแดง

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 2 สำนักวิชาการ

โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5741

บรรณานุกรม

- ขุนเกษตรรา. (23 ธันวาคม 2562). คอลัมน์: ชายคาพระพิรุณ. **แนวหน้า**, น. 8 (บน). สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- ทัศนีย์ อัดตะนันท์, และ รุ่งโรจน์ พิทักษ์ด้านธรรม. (ม.ป.ป.). **คลินิกปุ๋ยสั่งตัด : เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวและข้าวโพดได้ด้วยตนเอง**. สืบค้น 22 มีนาคม 2565 จาก http://www3.rdi.ku.ac.th/exhibition/52/10-clinic/tasnee_au/clinic_00.html
- ttb analytics คาดรายได้เกษตรกร 5 พืชเศรษฐกิจ ปี 2565 โต 16.1%. (25 มีนาคม 2565). สืบค้น 1 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.ttbbank.com/th/newsroom/detail/thailand-economy-2565>
- “ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2564 เรื่อง การกำหนดสินค้าและบริการควบคุม” (30 มิถุนายน 2564). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 138 ตอนพิเศษ 144 ง, น. 31-33.
- “ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ฉบับที่ 35 พ.ศ. 2564 เรื่อง การแจ้งราคาปริมาณ สถานที่เก็บ และรายละเอียดเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี” (3 ตุลาคม 2564). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 138 ตอนพิเศษ 242 ง, น. 237-239.
- ปุ๋ยเคมีแพงเวอร์...รัฐบาลแก้อย่างไร?. (9-22 เมษายน 2565). **สยามธุรกิจ**. น. 1 (ล่างซ้าย), 6. สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- เปิด 3 แผนแก้ปุ๋ยราคาแพง. (6 เมษายน 2565). **ไทยรัฐ**, น. 8 (ล่างซ้าย). สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- พาณิชย์ปล่อยผีปุ๋ยขึ้นราคา!. (31 มีนาคม 2565). **ไทยรัฐ**, น. 8 (บน). สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- รัสเซียดันปุ๋ยโลกพุ่ง 200% เกษตรกรควักเพิ่มแสนล้าน ข้าว-อ้อย-ยาง กระทบอีก. (7-9 เมษายน 2565). **ฐานเศรษฐกิจ**, น. 1 (กลาง), 11. สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- วุฒิ สรา. (19 เมษายน 2565). คอลัมน์: เดินหน้าชน: ปุ๋ยแพง-โพแทช. **มติชน**, น. 9 (ซ้าย). สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- สมาคมการค้าปุ๋ยและธุรกิจการเกษตรไทย. (ม.ป.ป.). **สถานการณ์ตลาดปุ๋ยเคมี ปี 2564 (ไตรมาส 4)**. สืบค้น 1 มิถุนายน 2565 จาก [https://www.thaifert.com//upload_images/file/knowledge/TFAS%2021%20DEC%202021%20\(NBT\).pdf](https://www.thaifert.com//upload_images/file/knowledge/TFAS%2021%20DEC%202021%20(NBT).pdf)
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (23 พฤษภาคม 2565). **ปัจจัยการผลิต**. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.oae.go.th/view/1/ปัจจัยการผลิต/TH-TH>
- อรรถศิษฐ์ วงศ์มณีโรจน์. (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2557). ปุ๋ยรายแปลง ปุ๋ยสั่งตัดและการเกษตรแบบแม่นยำ. **เกษตรอภิรมย์**, 1(2), 48-50.